

<https://doi.org/10.28925/2311-259x.2024.3.10>
УДК 80-051+070.421](477)“19“(092):[930.25+070]

Олеся Дроздовська

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
вул. Стефаника, 2, Львів, 79000, Україна
 <https://orcid.org/0000-0001-6687-4518>
olesyadroz@gmail.com

Оксана Серета

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
вул. Стефаника, 2, Львів, 79000, Україна
 <https://orcid.org/0000-0001-8078-173X>
siania@i.ua

ФІЛОЛОГИНЯ Й РЕДАКТОРКА АНТОНІНА СТРУТИНСЬКА. РЕКОНСТРУКЦІЯ ЖИТТЄПИСУ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що досі немає розвідок, присвячених вивченню непростого життєвого шляху та багатогранної професійної діяльності української філологині, бібліографки, педагогині, редакторки й публіцистки Антоніни Струтинської. Метою цієї статті є відтворення життєпису А. Струтинської на основі архівних документів, спогадів, публікацій у пресі, а також висвітлення її викладацької, редакторської, публіцистичної та бібліотечної діяльності, укладання переліку віднайдених публікацій. Для досягнення поставлених завдань було використано низку спеціальних наукових методів: евристичний і біографічний методи дали змогу суттєво доповнити біографію А. Струтинської новими фактами; завдяки порівняльному методу вдалося зіставити події та факти і сформувати цілісний ланцюжок подій; бібліографічний метод застосований для укладання переліку віднайдених статей її авторства.

У результаті дослідження завдяки архівним документам із фондів Галузевого державного архіву Служби безпеки України, особовим справам з архівів Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України та Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, спогадам, публікаціям у пресі вдалося заповнити лакуни в біографії А. Струтинської, уточнити відомості про її викладацьку, наукову, журналістську та бібліографічну діяльність. Матеріали спостережної та кримінальної справ, зокрема протоколи обшуків, допитів, судових засідань, рішення суду, дали змогу вивчити причини та обставини арешту, продемонстрували увесь цинізм радянського судочинства. У розвідці підкреслено, що розсекречені документи, з одного боку, є найповнішим джерелом у вивченні життєпису А. Струтинської, з іншого — загалом розкривають репресивні механізми карального «правосуддя» й інструменти психічного тиску на представників української культури.

Наукову новизну становлять не відомі досі сторінки її життя: родинні зв'язки, деталі педагогічної та публіцистичної діяльності, арешту і перебування у виправних таборах. Також вдалося розкрити її криптоніми, віднайти і ввести в науковий обіг низку матеріалів її авторства.

Ключові слова: Антоніна Струтинська; біографія; архівні документи; «Наші Дні»; публікація; арешт.

Вступ

Після спрощення доступу до архівів репресивних органів радянського тоталітарного режиму українські дослідники отримали змогу відкрито опрацьовувати цілий пласт архівних документів, які демонструють увесь цинізм тогочасного судочинства. Серед них нас зацікавили матеріали, які проливають світло на реальність радянського «визволення» Західної України — засвідчують тотальне винищення всього українського. Часто розсекречені документи є чи не єдиним джерелом відомостей про життя та обставини ув'язнення низки українських письменників, журналістів, редакторів, чий імена досі залишаються в затінку або про чий життєвий долі відомо небагато.

Постать української філологині, бібліографки, педагогині, редакторки і публіцистки Антоніни Струтинської донині залишається маловідомою сучасним історикам, мовознавцям і пресознавцям. Знано дуже мало фактів не лише про її професійну діяльність, а й про непростий життєвий шлях, особливо коли йдеться про вкрадені репресивною машиною роки і підірване в радянських таборах здоров'я. З огляду на це тема дослідження є актуальною, адже досі немає системних розвідок, присвячених вивченню складної долі цієї талановитої особистості, засудженої до ув'язнення лише через її патріотичну позицію.

Метою цієї статті є відтворення життєпису А. Струтинської на основі архівних документів,

спогадів, публікацій у пресі, а також висвітлення її викладацької, редакторської, публіцистичної та бібліотечної діяльності, укладання переліку віднайдених публікацій. Основним джерелом для досягнення мети стали архівні документи з фондів Галузевого державного архіву Служби безпеки України (далі — ГДА СБУ), особові справи з архівів Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України (далі — Архів Інституту українознавства) та Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка (далі — Архів ЛНМА). Архівні джерела були відібрані за заздалегідь визначеними критеріями: спершу були обрані інституції, у яких працювала досліджувана особа, згодом віднайдені особові справи у відділах кадрів цих установ, відтак замовлені спостережна і кримінальна справи у ГДА СБУ. Додатковими джерелами дослідження служили спогади та публікації А. Струтинської в пресі.

Методологічну основу дослідження становлять евристичний і біографічний методи, завдяки яким вдалося суттєво доповнити біографію А. Струтинської новими фактами, розкрити обставини її засудження та звільнення; порівняльний метод, який дав змогу зіставити події та факти і реконструювати їх цілісний ланцюжок; бібліографічний метод, із допомогою якого укладено перелік віднайдених статей авторства А. Струтинської.

В останні роки низка дослідників зверталася до вивчення біографічних фактів відомих українських громадсько-культурних діячів на основі опрацювання архівних джерел: документів установ, організацій, офіційних структур, особистого листування. Серед них варто згадати праці Т. Вірченко і Т. Видайчук про Бориса Грінченка (2024), В. Власенка про Павла Ковжуна (2023), А. Волкової про Івана Іжакевича (2023), Л. Сніцарчук про особливості епістолярної комунікації Софії Яблонської та Олени Кисілевської (2023).

Життєпис і професійна діяльність А. Струтинської досі вивчалися побіжно і не були предметом окремих студій. Низку згадок про її викладацьку працю в дівочій гімназії сестер Василянок знаходимо в пропам'ятній книзі цього закладу (1980) і спогадах Л. Коленської (1968), про співпрацю із часописом «Наші Дні» — у мемуарах М. Струтинської (1961) і О. Тарнавського (2013). Значно пролити світло на життєвий шлях А. Струтинської вдалося музикознавиці І. Антонюк (2008), яка вивчала нотні колекції Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка і чи не першою відслонила завісу та подала характеристику бібліографічної праці А. Струтинської в бібліотеці Львівської державної консерваторії. Саме завдяки фактам, які вона відкрила, удалося поглибити пошуки та віднайти архівні справи про період ув'язнення.

Результати дослідження

Антоніна Струтинська народилася 4 листопада 1907 року в Коломиї в родині Казимира та

Софії Струтинських. Батько мав польське походження, був гімназійним учителем, помер 1941 року. Антоніна мала старшу сестру Марію-Йосипу* (нар. 1904) і молодших — сестру Ганну (1910–1915) та брата Юрія (нар. 1914). 1909 року родина переїхала до Львова, оскільки батько був переведений на нову посаду.

Навчалася в українській приватній дівочій гімназії сестер Василянок, яку закінчила 1926 року. Одночасно з навчанням у гімназії мала студії в Музичному інституті імені М. Лисенка, однак його не завершила¹. 1930 року отримала ступінь магістра слов'янської філології в Університеті імені Яна Казимира, у червні 1931 року захистила магістерську роботу «Скит Манявський на тлі творчості А. Могильницького». Від вересня 1930 до вересня 1939 року викладала польську мову, згодом латину в тій самій гімназії².

А. Струтинська, за визначенням її учнів, була «знаменитим педагогом», хоч і дуже вимогливою (Пропам'ятна книга..., 1980, с. 95). Практикувала «оригінальний спосіб ведення лекцій», а саме — через дискусії. Мала певне число учениць, які «пильно продискутовували матеріал і дані лектури», для решти підбирала ««партії», які як на той час були вже непрактиковані й немодні, але до речі оказались дуже вартісними, бо краще не можна було переробляти матеріалу як опрацьовуючи його від початку» (Пропам'ятна книга..., 1980, с. 286).

Маловідомою гранню таланту А. Струтинської є її перекладацька діяльність: у міжвоєнний період її переклади з англійської мови поезій Персі Біші Шеллі публікувались у журналі «Дзвони» (1936).

Як згадувала колишня учениця Л. Савчак-Коленська, після приходу радянців і зміни дирекції в гімназії сестер Василянок, яка стала середньою школою № 4, ще деякий час викладали переодягнені в цивільне сестри і кілька «старих» викладачів, які поступово розходилися. А. Струтинська ще пів року намагалася викладати українську літературу, але «мабуть у тих часах доволі важко було викладати цей предмет, щоб не розійтися із своїми принципами», і вона викладання покинула. При цьому новий директор Павленко дуже поважав А. Струтинську і навіть не ображався на її «гостроіронічні» зауваження. З її відходом школа «стратила незвичайного педагога, досконало ознайомленого із своїм предметом і своїми учнями» (Коленська, 1968, с. 5).

Від грудня 1939 до липня 1941 року вона викладала українську мову у Львівському державному

* Марію-Йосипу Струтинську часто плутають із журналісткою Марією Струтинською (1897–1984), дружиною закатованого енкаведистами під час відступу Червоної армії в червні 1941 року журналіста Михайла Струтинського.

¹ Особові справи професорсько-викладацького складу (звільненого) «О-Я». Т. II (останній). *Архів ЛНМА* (Оп. 2 о/с. Спр. 344). Арк. 190.

² Особові справи звільнених працівників інституту на букву «С» (1951–1970). *Архів Інституту українознавства* (Оп. 3-ос. Спр. 111). Арк. 68.

медичному інституті, від серпня 1940 до липня 1941 року — у Львівській державній консерваторії³.

Під час німецької окупації А. Струтинська почала співпрацювати з редакцією газети «Львівські Вісті», яка виходила від серпня 1941 року під егідою «Українського видавництва часописів і журналів для дистрикту Галичина», а із січня 1942 року перейшла в підпорядкування «Українського Видавництва». У грудні того ж року видавництво започаткувало літературно-мистецький місячник «Наші Дні», призначений бути своєрідною трибуною для української творчої інтелігенції та значно поживати загальний культурний простір окупованого Львова. Редакцію очолив відомий журналіст і громадсько-культурний діяч Осип Боднарівч, який запросив до редагування часопису обох співробітниць «Львівських Вістей»: журналістку і громадську діячку Марію Струтинську та А. Струтинську. До редколегії також входили Святослав Гординський, Василь Сімович, Остап Тарнавський і Микола Шлемкевич (Тарнавський, 2013, с. 85).

Зі спогадів М. Струтинської, написаних уже на еміграції, дізнаємося, що А. Струтинська в редакції «Наших Днів» відповідала за репортажі з театального та музичного життя, висвітлення діяльності мистецько-промислової школи, брала інтерв'ю і добирала ілюстрації. Аби не наражати на небезпеку свою колегу-редакторку, яка залишилася в окупованому радянською владою Львові, М. Струтинська не вказувала у статті її імені, послуговуючись лише криптонімом А. С. (Струтинська, 1961, с. 39). До того ж публікації в «Наших Днях», які А. Струтинська підписала криптонімами (А. С., А. Ст-а, А. Стр.), не потрапили в поле зору радянських слідчих під час ведення її справи.

У березні 1944 року редакторка разом з іншими працівниками редакцій часописів «Українського Видавництва» евакуювалася на Лемківщину, до с. Жегестова коло Криниці (тепер — Республіка Польща), перебувала там кілька місяців, а потім таки повернулася до Львова.

Уже всередині 1940-х років вона вперше потрапила під приціл каральних органів: була серед фігурантів операції органів НКВС під кодовою назвою «Музиканти» — «розробки» мисткині Ярослави Музики (за посередництва в контактах з українським підпіллям) та її найближчого оточення (Гнатюк, 2015, с. 369).

Від жовтня 1944 до січня 1948 року А. Струтинська викладала українську мову у Львівській державній консерваторії. Від листопада 1944 до травня 1948 року обіймала посаду молодшої наукової співробітниці, потім старшої наукової співробітниці в Інституті мовознавства АН УРСР. Працювала над укладанням польсько-українського словника і писала дисертацію на тему

«Західноукраїнські словники XIX ст.: бібліографічно-лексикографічний огляд»⁴.

22 лютого 1949 року А. Струтинську заарештували за звинуваченням у тому, що під час німецької окупації вона працювала в редакції націоналістичного журналу «Наші Дні», «писала антирадянські націоналістичні статті, в яких зводила наклеп на радянську дійсність і вихваляла фашистський устрій»⁵, і тим «пособничала націоналістам вести антирадянську агітацію»⁶. Як приклад наводили її статті «Пам'яті матері Северини Парилле», «У Маріяни Лисенко», «Гості з Києва». Арештантці пригадали те, що вона разом із редакцією «Наших Днів» у березні 1944 року перемістилася в тил німців, а за кілька місяців повернулася до Львова. Також у постанові про арешт підкреслювалося, що «на сьогоднішній день Струтинська А. К. так само налаштована націоналістично»⁷.

Під час обшуку у квартирі було вилучено «націоналістичний значок» (тризуб) і «націоналістичну літературу» (примірники газет «Львівські Вісті», «Українські Щоденні Вісті», книги авторства Михайла Грушевського, Сергія Єфремова, Миколи Зерова, Олени Курило та ін.). Ці речі стали основними «доказами» у справі А. Струтинської⁸. 25 березня 1949 року була прийнята постанова про вивезення особистих речей Струтинської та передавання квартири у фонд житлового відділу. А вже 19 квітня був підписаний наказ про необхідність перевести арештовану в особливий табір СРСР як «особливо небезпечну державну злочинницю»⁹.

Коли А. Струтинська перебувала під слідством, її кілька разів допитували органи НКВС. Перший допит відбувся 28 лютого 1949 року і тривав чотири години — під тиском жінка визнала себе винною і вимушено оправдовувалася. Зокрема розповіла, що текст статті про Северину Парилле редакція «Наших Днів» без узгодження з нею виправила, викинула з нього біографічні дані, а натомість додала антирадянські висловлювання¹⁰. Розуміємо, що в тих непростих обставинах засуджена намагалася врятувати своє життя. Завдяки табірному зошити мисткині Я. Музики, яка була близькою приятелькою А. Струтинської й теж відбула в таборах понад сім років, можемо

⁴ Особові справи звільнених працівників інституту на букву «С» (1951–1970). *Архів Інституту українознавства* (Оп. 3-ос. Спр. 111). Арк. 66 зв.

⁵ Тут і далі переклад із російської мови авторів статті.

⁶ Спостережна справа № 7846 по обв. Струтинській Антоніні Казимирівні (1949). *ГДА СБУ* (Ф. 6. Оп. 1. Спр. 76467 фп.). Арк. 2.

⁷ Там само. Арк. 19.

⁸ Там само. Арк. 2.

⁹ Там само. Арк. 4.

¹⁰ Спостережна справа № 7846 по обв. Струтинській Антоніні Казимирівні (1949). *ГДА СБУ* (Ф. 6. Оп. 1. Спр. 76467 фп.). Арк. 7.

¹¹ Справа № 7846 з обвинувачення Струтинської Антоніні Казимирівні (1949). *ГДА СБУ* (Ф. 6. Оп. 1. Спр. 76467 фп.). Арк. 17.

³ Там само.

довідатися, як почувалися арештантки під час допитів. Я. Музика згадує, що, «коли впадеш перед обличчя слідчого, бувало і забудеш свого імені зі страху. Але зі страху мобілізуєш ся, щоб думка повернулася і щоб бути приготованою на різні форми питань і дій. Бо слідчий прибирає 100 облич: м'який-лагідний, жорстокий кат, гадина підступна» (Білокінь, 2011, с. 146).

Другий допит 5 березня 1949 року тривалістю п'ять годин проводився вночі й був спрямований на те, щоб морально виснажити і зламати арештантку. На цьому допиті А. Струтинській приписували редакторство дитячого журналу «Дорога» та родинні зв'язки із журналісткою М. Струтинською. Ці факти ув'язнена заперечувала і вказувала, що її старша сестра, Марія-Йосипа, працювала викладачкою у швейній школі в Самборі, а 1944 року разом із братом Юрієм емігрувала до Польщі¹¹. Слідчий під тиском намагався отримати інформацію про редакторів «Наших Днів» і учасників націоналістичного підпілля, зокрема тих, хто міг залишатися у Львові, розпитував детально про героїв її статей, однак А. Струтинська жодних відомостей не розкрила¹².

Наступний допит 2 квітня 1949 року теж тривав понад п'ять годин і був націлений на «викриття» впливу монастирського середовища на учениць гімназії сестер Василянок. Особливо слідчого цікавив той факт, чи заклад підпорядковувався безпосередньо Андрею Шептицькому і як він впливав на гімназисток. Струтинська запевнила, що митрополит безпосереднього впливу на навчальний процес не мав, навчання було платним, більшість викладачів були світськими людьми, крім кількох черниць¹³.

Останній зафіксований в архівних справах допит відбувся 15 квітня 1949 року — слідчі знову використовували нічний час для більшого психічного тиску на підсудну, намагаючись «витиснути» із неї факти співпраці з націоналістичним підпіллям і редакцією гданської газети «Сурми», однак вона все заперечувала¹⁴.

До винесення вироку А. Струтинську утримували у внутрішній в'язниці Управління міністерства державної безпеки по Львівській області. 9 травня 1949 року вона була доставлена під конвоєм на судові засідання Львівського обласного суду. На суді клопотала про виклик на засідання свідків з її боку — Кузьми Пелехатого та Іларіона Свенціцького, які б могли подати на неї «характеристику під час праці в видавництві». Визнала себе винною частково і зажадала «дати суду своє пояснення»¹⁵. А. Струтинська підкреслила, що суд повинен врахувати той факт, що

вона «вихована не в радянському духові, а вихована при польській панщині», крім того, під час німецької окупації інакше писати не могла і досі переконана, що антирадянського змісту в її статтях немає¹⁶.

Як наслідок — у виклику свідків прокурор відмовив, мотивуючи це тим, що вони характеризуватимуть підсудну під час роботи в радянському видавництві, а «обвинувачують її за роботу під час німецької окупації і за схоронення антирадянської літератури». Мовляв, ці «злочини» підсудна і так визнала. Адвокат теж був такої думки, навіть не намагався допомогти своїй підопічній¹⁷.

Врешті суд визнав А. Струтинську винною за ст. 54, п. 10, ч. 2 ККУРСР і позбавив її волі на десять років у виправно-трудовах таборах, на п'ять років понизив у правах із конфіскацією майна¹⁸. Також із підсудної було стягнуто 200 крб на користь Львівської колегії адвокатів¹⁹.

11 травня 1949 року А. Струтинська написала касаційну скаргу і зробила останню спробу опротестувати судовий вирок — «просила її звільнити від кари», наголошуючи на своїх наукових досягненнях і «добросовісній праці в радянських установах»²⁰. 20 липня 1949 року судова колегія ухвалила відповідь на цю скаргу: «Судова колегія не вбачає підстав для скасування вироку чи пом'якшення міри покарання», тому «вирок суду належить залишити в силі», оскільки «обрана судом міра покарання відповідає суспільній небезпеці вчиненого злочину й особі засудженої»²¹.

Покарання відбувала у виправно-трудовах таборах на території РРФСР. Від 1950 до травня 1954 року А. Струтинська була робітницею в пошивній майстерні 2-го Челябінського лагпункту, а в 1954–1955 роках за станом здоров'я була переведена в інвалідну бригаду 2-го Суловського лагвідділу, на польові роботи (Кемеровська обл.)²².

У таборах А. Струтинська сильно підірвала своє здоров'я, тому кілька разів зверталася з проханням переглянути її кримінальну справу, однак безуспішно. Реабілітована була лише 5 жовтня 1955 року згідно з п. № 1 і № 6 Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про амністію» від 19.09.1955 (Антонюк, 2015, с. 47). 16 жовтня 1955 року амністована²³.

Після повернення до Львова в листопаді 1955 року намагалася поновитися на посаді

¹¹ Там само. Арк. 20.

¹² Там само. Арк. 21.

¹³ Справа № 7846 з обвинувачення Струтинської Антоніни Казимирівни (1949). ГДА СБУ (Ф. 6. Оп. 1. Спр. 76467 фп.). Арк. 23.

¹⁴ Там само. Арк. 26.

¹⁵ Там само. Арк. 51 зв.

¹⁶ Там само. Арк. 52.

¹⁷ Там само. Арк. 53.

¹⁸ Особові справи звільнених працівників інституту на букву «С» (1951–1970). Архів Інституту українознавства (Оп. 3-ос. Спр. 111). Арк. 68 зв.

¹⁹ Справа № 7846 з обвинувачення Струтинської Антоніни Казимирівни (1949). ГДА СБУ (Ф. 6. Оп. 1. Спр. 76467 фп.). Арк. 54.

²⁰ Там само. Арк. 58.

²¹ Там само. Арк. 60.

²² Особові справи звільнених працівників інституту на букву «С» (1951–1970). Архів Інституту українознавства (Оп. 3-ос. Спр. 111). Арк. 66 зв.

²³ Там само. Арк. 68 зв.

молодшого наукового співробітника відділу мовознавства Інституту суспільних наук Академії наук УРСР²⁴. Оскільки відповідного наказу в особовій справі не віднайдено, можемо припустити, що офіційне поновлення на посаді не відбулося. Натомість А. Струтинська в автобіографії вказує, що працювала над перекладами історичних матеріалів для інституту за договором²⁵.

Від 2 липня 1956 року А. Струтинська була зарахована старшим лаборантом кафедри історії музики Львівської державної консерваторії, де якраз ректорував композитор і диригент Микола Колесса²⁶. Колишній ректор згодом згадував: «Я мав безличність в очах тодішньої влади, що взяв її на роботу в консерваторію, бо таким [репресованим. — І. А.] не можна було давати працю в навчальному закладі, але вона була великою українською патріоткою і добрим фахівцем»* (Антонюк, 2015, с. 47). Із січня 1960 року була переведена на посаду бібліотекаря Львівської державної консерваторії²⁷, від січня 1970 — на посаду старшого бібліотекаря²⁸. На новому місці А. Струтинська заприятимилася з композитором Василем Барвінським, який саме повернувся після десятилітнього ув'язнення, і вони мали чимало спільних тем для розмови (Гамкало, 2021, с. 38).

Музикознавиця Ірина Антонюк указує, що М. Колесса захоплював А. Струтинську до бібліографічно-нотграфічної дослідницької праці, яка в той час була новаторською, тому вона стала першою укладачкою нотграфічних покажчиків композиторів Львова. Водночас дослідниця підкреслює, що А. Струтинська, як і інші бібліографи консерваторії, не мала змоги завершити роботу з опрацювання бібліотечних колекцій, оскільки відбувалося примусове «вилучення з фондосховищ стародруків і творів церковної музики» (Антонюк, 2015, с. 48).

Окрім бібліотечної діяльності, у 1960-х роках А. Струтинська також продовжувала публіцистичну працю і вміщувала статті культурологічної тематики на шпальтах киявського журналу «Вітчизна» та пражівського часопису «Дукля».

У січні 1974 року А. Струтинська вийшла на пенсію²⁹. Померла 23 січня 1978 року у Львові. Похована на Янівському кладовищі*.

²⁴ Там само. Арк. 67.

²⁵ Особові справи професорсько-викладацького складу (звільненого) «О-Я». Т. II (останній). *Архів ЛНМА* (Оп. 2 о/с. Спр. 344). Арк. 190 зв.

²⁶ Там само. Арк. 188.

* Аудіозапис розмови І. Антонюк з М. Колесою 28 грудня 2002 року.

²⁷ Особові справи професорсько-викладацького складу (звільненого) «О-Я». Т. II (останній). *Архів ЛНМА* (Оп. 2 о/с. Спр. 344). Арк. 193.

²⁸ Там само. Арк. 195.

²⁹ Особові справи професорсько-викладацького складу (звільненого) «О-Я». Т. II (останній). *Архів ЛНМА* (Оп. 2 о/с. Спр. 344). Арк. 198.

* Місце поховання встановив львівський некропіліст Ігор Мончук.

Висновки

Розсекречені архівні документи дають змогу привернути увагу наукової спільноти й українського загалу до трагічної долі маловідомих чи невідомих імен українських діячів культури, які силою обставин досі залишаються в затінку, однак своєю подвижницькою діяльністю заслуговують на суспільний резонанс. Саме до таких постатей належить українська філологиня, публіцистка, викладачка й бібліографка А. Струтинська, яку радянська влада класифікувала як «особливо небезпечну злочинницю» лише за те, що вона працювала в редакції україноцентричного журналу «Наші Дні» й писала статті про українську культуру. Ретельний перегляд змісту всіх чисел цього літературно-мистецького часопису дав змогу розкрити криптоніми А. Струтинської та встановити авторство всіх її публікацій на шпальтах часопису, укласти їхній перелік (див. додаток). Тематика статей А. Струтинської вказує на широке коло її мистецьких зацікавлень: українська література, театр, музика, образотворче і народне мистецтво, мистецька освіта і музейництво.

Завдяки матеріалам кримінальної справи А. Струтинської вдалося зафіксувати невідомі досі сторінки її життя: родинні зв'язки, деталі педагогічної та публіцистичної діяльності, арешту і перебування у виправних таборах. Біографія А. Струтинської дає змогу на фактах, підкріплених архівними джерелами, з одного боку, засвідчити цинізм радянської каральної системи в боротьбі з українською ідентичністю в окупованій Західній Україні, з другого — є свідченням резиліентності українців в умовах тоталітарної реальності. Варто відзначити, що опрацьовані документи допомагають простежити за репресивними механізмами радянської системи, інструментами психічного тиску (нічні кількогодинні допити) на арештованих представників української культури з метою пригнічення українського культурного спротиву на західноукраїнських землях під радянською окупацією. Усі ці цинічні методички суголосні з не менш драматичними сучасними воєнними реаліями і засвідчують спадкоємність російської імперської ментальності. На окупованих територіях так само винищується проукраїнська громадськість, застосовуються такі ж протоколи допитів, виносяться цинічні судові присуди, йде психічний тиск на українців у фільтраційних таборах і катівнях. Саме тому так важливо сьогодні відновлювати історичну справедливість і відкривати світові таких особистостей, як світлої пам'яті Антоніна Струтинська.

Додаток

Перелік віднайдених публікацій
авторства Антоніни Струтинської

- 1932
1. Струтинська, А. (1932). Бібліографічний показник до писань Вячеслава Липинського. *Дзвони*, 6, 490–499.
  2. Струтинська, А. (1932). На склоні життя Антона Могильницького (Причинок до характеристики людини й письменника). *Дзвони*, 5, 360–364.
- 1936
3. Струтинська, А. (1936, 24–25 березня). Перша українська повість по англійськи. *Діло*, 24 березня, 3; 25 березня, 3.
- 1937
4. Струтинська, А. (1937). Наталена Королева: (Спроба характеристики). *Мета*, 11, 5; 12, 7.
- 1941
5. Струтинська, А. (1941). Н. Антоненко: За духа нації. *Леся Українка життя і творчість... Наші Дні*, 1, 14.
  6. Струтинська, А. (1941, 10 жовтня). Пам'яті матері Северини Парилле. *Львівські Вісті*, 10 жовтня, 6.
  7. [Струтинська, А.] А. Стр. (1941). У дитячому царстві. *Наші Дні*, 1, 3–4.
- 1942
8. [Струтинська, А.] А. Ст-а. (1942). Василь Кархут: Полум'яний вихор... *Наші Дні*, 6, 13.
  9. Струтинська, А. (1942). Гості з Києва: Діалог з Людмилою Лисенко. *Наші Дні*, 4, 4–5.
  10. [Струтинська, А.] А. С. (1942). Два літературні виступи. *Наші Дні*, 12, 10.
  11. Струтинська, А. (1942). У Маріяни Лисенко. *Наші Дні*, 3, 3–4.
  12. Струтинська, А. (1942). Школа під опікою муз. *Наші Дні*, 7, 3.
- 1943
13. Струтинська, А. (1943). На сторожі народних скарбів. *Наші Дні*, 8, 8–9.
  14. [Струтинська, А.] А. С. (1943). Ольга Добрянська-Коренець: «Зшиток Малого Монгола». *Наші Дні*, 12, 14.
  15. Струтинська, А. (1943). Серед наших музик. *Наші Дні*, 2, 5–6.
- 1968
16. Струтинська, А. (1969). Vita brevis — ars longa (3 приводу виставки Ярослави Музики). *Дукля*, 1, 47–50.
- 1969
17. Струтинська, А. (1968). Український танок в Японії. *Вітчизна*, 8, 208–209.
- Інші праці
18. Струтинська, А. (1974). *Композитор Микола Колесса: матеріали до нотографії та бібліографії (1929–1971)*. Видавництво Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка.
  19. Струтинська, А. (1994). До питання музичної бібліографії і нотографії в Україні. *Бібліографія українознавства*, 2, 7–18.
  20. Струтинська, А. (2012). Померші не старіють*. У *Піаністка та педагог Галина Левицька. Матеріали обл. конференції викладачів фортепіанних відділів муз. училищ та мистецьких шкіл, присвяченої пам'яті Галини Левицької (м. Львів, 6 жовтня 2004 р.)* (с. 62–69).

Покликання

- Антонюк, І. (2008). *Нотні колекції бібліотеки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка у світлі історико-культурного процесу краю*. Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка.
- Білокін, С. (2011). Табірний зошит Ярослави Музики. *Студії мистецтвознавчі*, 4(36), 144–150.

* Стаття написана 1971 року і, ймовірно, не була опублікована за життя авторки.

- Вірченко, Т., & Видайчук, Т. (2024). Науковий проєкт «Літопис життя і творчості Б. Д. Грінченка»: від візії до практичної реалізації. *Синопис: текст, контекст, медіа*, 30(2), 115–121. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2024.2.8>
- Власенко, В. (2023). До біографії Павла Ковжуна (за матеріалами Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України). *Конотопські читання*, 14, 44–49.
- Волкова, А. (2023). Життя і творчість Івана Йжакевича за матеріалами Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. *АРТ-платФОРМА*, 2(8), 295–308. <https://doi.org/10.51209/platform.2.8.2023.295-308>
- Гамкало, І.-Я. (2021). *Мій музичний Олімп*. Світ Успіху.
- Гнатюк, О. (2015). *Відвага і страх*. Дух і Літера.
- Колєнська, Л. (1968). Безупинний буревій. *Наше Життя*, 6, 5–6. *Пропам'ятна книга гімназії сестер Василіянок у Львові*. (1980). Наукове товариство ім. Шевченка.
- Сніцарчук, Л. (2023). «Писати мушу — це є умова мого життя»: листи Софії Яблонської до Олени Кисілевської (1934–1939 рр.). *Презознавство = Press Studies*, 3, 167–180. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2023-3-10>
- Струтинська, М. (1961). Літературно-мистецький Львів крізь призму журналу «Наші дні». *Сучасність*, 10, 37–45.
- Тарнавський, О. (2013). *Літературний Львів 1939–1944. Спомины*. Піраміда.

References (translated and transliterated)

- Antoniuk, I. (2008). *Notni kolektsii biblioteki Lvivskoi natsionalnoi muzychnoi akademii im. M. V. Lysenka u svitli istoriko-kulturnoho protsesu krayu* [The sheet music collections of the Lviv National Musical Academy named after Mykola Lysenko's library in the historical and cultural process of the region] [Dissertation of candidate of art history]. Mykola Lysenko Lviv National Music Academy.
- Bilokin, S. (2011). *Tabirnyi zoshyt Yaroslavy Muzyky* [A Prison Notebook of Yaroslava Muzyka]. *Studii mystetstvovnazhchi*, 4(36), 144–150.
- Hamkalo, I.-Ya. (2021). *Miy muzychnyi Olimp* [My musical Olympus]. Svit Uspikhu.
- Hnatiuk, O. (2015). *Vidvaha i strakh* [Courage and fear]. Dukh i Litera.
- Kolenska, L. (1968). *Bezupynnyi burevii* [Incessant storm]. *Nashe Zhyttia*, 6, 5–6.
- Propamiatna knyha himnazii sester Vasyliyanok u Lvovi* [Commemorative book of the Gymnasium of the Basilian Sisters in Lviv]. (1980). Naukove tovarystvo im. Shevchenka.
- Snitsarchuk, L. (2023). “Pysaty muhu — tse ye umova moho zhyttia”: lysty Sofii Yablonskoi do Oleny Kysilevskoi (1934–1939 rr.) [“I have to write — my life depends on it”: Sofia Yablonska's correspondence with Olena Kysilevska (1934–1939)]. *Presoznavstvo = Press Studies*, 3, 167–180. <https://doi.org/10.37222/2786-7552-2023-3-10>
- Strutynska, M. (1961). *Literaturno-mystetskyi Lviv kriz pryзму zhurnala “Nashi dni”* [Literary and artistic Lviv through the prism of the magazine “Nashi dni”]. *Suchasnist*, 10, 37–45.
- Tarnavskiy, O. (2013). *Literaturnyi Lviv 1939–1944: Spomyuny* [Literary Lviv 1939–1944: Memories]. Piramida.
- Virchenko, T., & Vydaichuk, T. (2024). Naukovyi proekt “Litopys zhyttia i tvorchosti B. D. Hrinchenka”: vid vizii do praktychnoi realizatsii [Research project “Chronicle of Borys Hrinchenko's life and work”: from the vision to the practical implementation]. *Synopsis: tekst, kontekst, media*, 30(2), 115–121. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2024.2.8>
- Vlasenko, V. (2023). *Do biohrafii Pavla Kovzhuna (za materialamy Tsentralnogo derzhavnogo arkhivu vyshchikh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy)* [To the biography of Pavlo Kovzhun (based on the materials of the Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine)]. *Konotopski chytannia*, 14, 44–49.
- Volkova, A. (2023). *Zhyttia i tvorchist Ivana Yzhakevycha za materialamy tsentralnogo Derzhavnogo arkhivu-muzeiu literatury i mystetstva Ukrainy* [The life and work of Ivan Yzhakevych based on personal file materials of the Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine]. *ART-platFORMA*, 2(8), 295–308. <https://doi.org/10.51209/platform.2.8.2023.295-308>

Olesia Drozdovska

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine, Ukraine

Oksana Sereda

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine, Ukraine

PHILOLOGIST AND EDITOR ANTONINA STRUTYNSKA. THE RECONSTRUCTING OF HER BIOGRAPHY

The relevance of the research is due to the fact that there are still no studies dedicated to the complex life and multifaceted professional activities of Ukrainian philologist, bibliographer, educator, editor, and publicist Antonina Strutynska. The purpose of this paper is to reconstruct A. Strutynska's life story based on archival documents, memoirs, and press publications, as well as to highlight her teaching, editorial, journalistic, and library activities, and to compile a list of discovered publications. Several specialized scientific methods were used to achieve these goals: heuristic and biographical methods significantly supplemented A. Strutynska's biography with new facts; the comparative method helped to compare events and facts, forming a coherent chain of events; and the bibliographic method was used to compile a list of articles authored by her.

As a result of the study of the archival documents from the collections of the Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine, personnel files from the archives of the I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Lviv National Musical Academy named after Mykola Lysenko, memoirs, and press publications allowed for filling in gaps in A. Strutynska's biography and clarifying information about her teaching, research, journalistic, and bibliographic activities. The materials from surveillance and criminal cases, including protocols of searches, interrogations, court hearings, and court decisions, provided insights into the reasons and circumstances behind her arrest and demonstrated the cynicism of Soviet justice. The paper emphasizes that declassified documents, on the one hand, are the most comprehensive source for studying A. Strutynska's life, and on the other, reveal the repressive mechanisms of punitive "justice" and tools of psychological pressure on arrested representatives of Ukrainian culture.

The scientific novelty is represented by the previously unknown pages of her life: family ties, details of her pedagogical and journalistic activities, arrest and stay in prison camps. Her cryptonyms were also uncovered, and a number of her authored materials introduced into scholarly circulation.

Keywords: Antonina Strutynska; biography; archival documents; "Nashi Dni"; publications; arrest.

Стаття надійшла до редколегії 02.08.2024